

Gränslöst vatten internationellt –

Allt från bra samarbeten till mycket allvarliga konflikter

Internationella avrinningsområden som delas av två eller flera länder täcker ungefär 50 % av världens landyta och hyser nästan 40 % av världens befolkning. Fördelingsfrågor kan lätt ge upphov till konflikter men också till samarbete kring den gemensamma vatten tillgången. Konflikter kan uppstå då ett land försöker ta över äganderätten till eller kontrollera ett annat lands vattenresurser. När jordens befolkning ökar, ökar även behovet av mat. För att utvidga jordbruket, krävs mer brukbar jord och mer vatten.

En del människor förutspår en framtid fylld av konflikter när många länder, som befinner sig i olika utvecklingsstadiet samt har olika ekonomiska intressen och olika politiska uppfattningar, försöker tillgodose sina vattenbehov med begränsade vattenresurser. Historien visar dock att samarbete, och inte konflikt, är det vanligaste genväret för att förvalta gränsoverskridande vatten. Nästan 300 internationella överenskommelser om vatten har slutits under de senaste 60 åren, medan endast 37 fall av stridigheter har rapporterats om vatten mellan länder.

FAKTA VÄRLDSVATTENDAGEN

Den 22 februari 1993 antog FN:s generalförsamling en resolution som utnämde 22 mars till Världsvattendag. Tanken med en Världsvattendag är att uppmärksamma vår gemensamma naturresurs vatten med seminarier, diskussioner och andra aktiviteter.

År 2006 var första året som SHR samordnade firandet av Världsvattendagen i Sverige. Tema för vattendagen sedan dess har varit: "Vatten och Kultur" år 2006, "Vattenbrist – en utmaning!" år 2007 och "Hygien och hälsa" år 2008. För varje år har firande av Världsvattendagen växt i omfattning.

VIII DU veta mer?

Gå in på www.vattendag.org för att ta del av aktiviteterna i Sverige. Här finns också Vattenpaketet som är ett spännande informationsmaterial (föreläsningar, experiment och andra aktiviteter) om aktuella vattenproblem och utmaningar som stöd för firandet av Världsvattendagen.

Den internationella webbplatsen för Världsvattendagen (World Water Day) hittar man på www.worldwaterday09.info



VÄRLDSVATTENDAGEN

22 MARS

I år handlar det om –

DET GRÄNSLÖSA VATTNET

(Transboundary Waters)



Rapsalät i Rapadalen, Porten till Sarek, Sverige - Skåninge

2009



VÄRLDSVATTENDAGEN
22 MARS



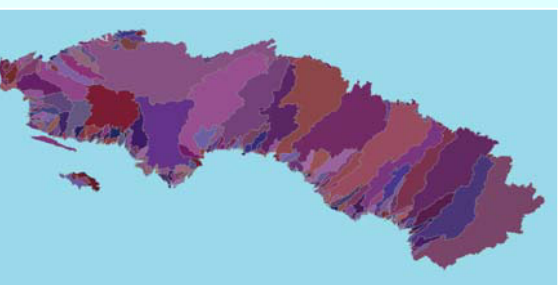
VÄRLDSDVATTENDAGEN 2009

Det gränslösa vattnet – kräver gränsöverskridande samarbeten!



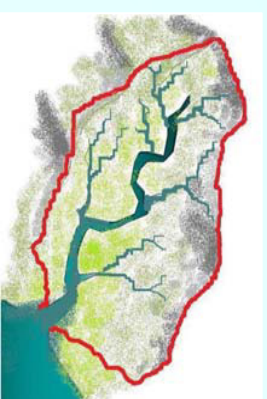
litter per person och dygn, högst en kilometer från bostaden. Delta kan jämföras med ca 200 liter per dygn som är den genomsnittliga förbrukningen per person i Sverige.

”Varje flodsystem, från ursprungsskällan i skogen till mynningen vid kusten, är en sammanhängande enhet och ska behandlas som sådan.”
— Theodore Roosevelt



Vattnet är i ständigt rörelse!

Det som styr vattnets rörelse på land är landskapeis topografi. För att förstå vattnets rörelse delas landskapet in i geografiska områden utifrån vattnets naturliga rörelse till en viss bestämd punkt: Man kan tala om avrinningsområdet för ett vattendrag, en sjö eller ett hav. Ett avrinningsområde avgränsas av en



vattendelare (den röda linjen i högra bilden). All nederbörd som faller innanför vattendelaren bidrar med vatten till avrinningsområdets lägsta punkt. Vatten rör sig neråt och därmed sammanfaller oftast vattendelaren med de högsta punkterna i landskapet.

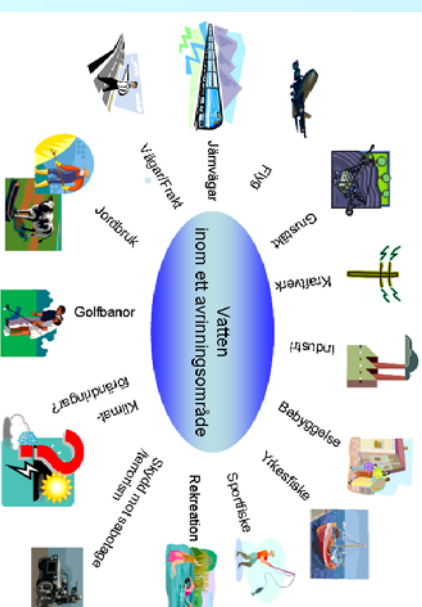
En mosaik av avrinningsområden

Sverige är indelat i 119 så kallade huvudavrinningsområden, se bilden till vänster. Det finns dessutom inom dessa huvudavrinningsområden många mindre vattendrag som vart och ett har ett eget avrinningsområde. Utifrån topografiska kartor har man kunnat bestämma omkring 12 000 avrinningsområden. Sverigekartan blir som en mosaik om man delar upp det i mindre avrinningsområden.

Beroende på vilken punkt eller vilket område man utgår ifrån blir avrinningsområdet mer eller mindre stort. Tittar man till exempel på hela Östersjöns avrinningsområde så berör det flera länder och många invånare, samt mycket stora landtyr runt Östersjön. Tittar man däremot på ett mindre vattendrag eller sjö så behöver inte området bli särskilt stort – även om det ofta är större än man tror.

Gränslöst vatten i Sverige – Vad händer vatten vid kommun-, läns- och landsgränser?

Vattenintressenter inom alla samhällsområden



är att flera av Europas länder har svårt att bibehålla god kvalitet på det vatten som används till dricksvattenproduktionen och att vi även i Sverige har en trend mot sämre råvattenkvalitet.

Sveriges vattenförvaltning

I Sverige har vi länge bedrivit vattenvård, bland annat genom den kommunala vattenförvaltningen. Tidigt kunde man se hur utsläpp från avlopp och industrier påverkade våra vatten negativt. Ett problem med svensk vattenförvaltning har dock varit samordning i vattenrätterna. Från EU kom år 2000 Vattendirektivet som har ställt nya krav på vattenförvaltningen. För medlemsländerna innebär det att vi har fått ramarna till en gemensam strategi för att sköta om vårt vatten, såväl grundvattnet, ytvatten som kustvattnet i Europa.

- EU:s Vattendirektiv från år 2000 inbegriper bland annat:
 - * Hållbar utveckling
 - * Vattenförvaltningen organiseras efter avrinningsområden.
 - * Alla vatten ska vara av "god status" (ekologiskt och kemiskt) till 2015.
 - * Inga vatten får försämrats till 2015.
 - * Aktivt deltagande från alla intressenter ska säkerställas.
 - * Säkerställa att fortoroaren betalar.

Sverige är idag indelat i 290 kommuner och 21 län. De administrativa gränserna sammanfaller sällan med avrinningsområdenas gränser. Mälaren, t.ex. inbegriper hela 6 län och ca 40 kommuner! Den ger idag dricksvatten till över 1,5 miljon människor och det är viktigt att Mälarens avrinningsområde förvaltas väl för att säkras som dricksvattenläkt även för framtiden.

I linje med Vattendirektivet har Sverige delats in utifrån avrinningsområden och de stora havsvattenbassängerna i fem Vattenmyndigheter. Arbetet med den nya vattenförvaltningen är nytt för alla och det är mycket i dagsläget som inte är klart. Vattenmyndigheterna har ansvar för samordning kring vattenfrågor i Sverige, men det är alltså fortfarande så att vi står i startgroparna för arbetet med Vattendirektivet, som förväntas av att tidsplanen för dess genomförande är väldigt snäv och kräver snabba resultat. Det är ett modosamt arbete att ta fram nya rutiner för samarbeten inom avrinningsområdena då detta generellt inte tidigare har praktiserats.

Alla berörs av vatten

Vi behöver och använder vatten i livets alla skeden, från det att vi vaknar på morgonen till det vi somnar på kvällen. Inom ett samhälle finns vattenintressenter från många olika områden. Jordbruk, industri, hushåll och naturskydd behöver vatten för olika ändamål och dessa intressen står ofta i konflikt med varandra när vattenanvändningen skall planeras. Många mänskliga aktiviteter resulterar dessutom i att vatten förorenas. En bra vattenförvaltning måste därför grundas på ett helhetstänkande och utgå från naturens egen gräns, d v s från avrinningsområdet.

Det är lätt att tro att vi här i västvärlden har vatten i obegränsade mängder men faktum vatten i obegränsade mängder men faktum vatten i obegränsade mängder men faktum vatten i obegränsade mängder men faktum vatten i obegränsade mängder men faktum vatten i obegränsade mängder men faktum

Plan och bygglagen, PBL 1987: Enligt PBL är kommuner i hög grad ansvariga för mark- och vattenanvändningen. I den fysiska planeringen, t.ex översiktsplanen, ska kommunerna se till att alla intressenter inom alla samhällsområden beaktas och tas tillvara.

